

Bölüm 4

DİŞ HEKİMLİĞİ RUTİNİNDE OROFASİYAL AĞRI

Hacer EBERLİKÖSE¹

GİRİŞ

İnsanlığın en önemli sorunlarından biri olan ağrı, her insanın hayatı boyunca en az bir defa, farklı nedenler ile karşılaştığı bir duyumdur. Ancak yaşam kalitesini bozacak ve intiharı düşündürecek kadar büyük şiddette ağrılarla da karşılaşıldığını düşündüğümüzde, ağrı etiolojisinin tespiti ve uygun tedavilerin yapılmasının ne kadar önemli olduğunu anlayabiliriz. Yüzyıllar önce Hipokrat'ta '*Sedare Dolorem Opus Divinum Artem*' ('Ağrı dindirmek ilahi bir sanattır') sözü ile ağrı kontrolüne ve tıbbı atıfta bulunmuştur.

İlk olarak 1952 yılında Travell ve Rinzler (1) tarafından tanımlanan orofasiyal ağrı ise baş, boyun, yüz ve oral kavitenin sert ve yumuşak dokularından kaynaklı ağrıyı tanımlamaktadır. Orofasiyal ağrılar buldukları bölgenin karmaşıklığı ve klinik anamnez de çok dikkatli yaklaşım gerektirmeleri nedeniyle günümüzde diş hekimlerinin teşhiste zorlandıkları hastalık grupları arasında yer almaktadır. Oysaki bu tür ağrılar hastanın yaşam kalitesini etkilemesi, psikolojik ve sosyal bo-yutlarının olması nedeni ile kişiyi hekime başvurmak zorunda bırakan şikâyetle-rin başında gelmektedir. Baş boyun bölgesinin kompleks anatomik özelliklerinin yanı sıra; kranial sinirler, üst hava yolları ve gastrointestinal sistemin başlangıç kısımlarının bu bölge ile ilişkili olması, hem akut hem de kronik ağrıların daha sık görülmesine neden olmaktadır (2).

Bu bölümde kısaca ağrı tanımı yaptıktan sonra diş hekimliği rutininde karşı-laşma olasılığı yüksek olan ağrı tiplerini açıklamaya çalışacağız.

Ağrı Tanımı ve Etiyopatolojisi

Uluslararası Ağrı Araştırmaları Derneği (IASP) ağrıyı; olası veya var olan doku ha-sarına eşlik eden veya bu hasar ile tanımlanabilen, hoş olmayan duyuşsal ve emos-yonel bir deneyim olarak tanımlamıştır (3). Ağrı duyusu, ciltteki nosiseptör adı verilen A-delta ve miyelinsiz C sinir lifleri aracılığı ile alınarak, medulla spinalis arka boynuzuna taşınır ve ikinci sıra nöronlarla sinaps yapmaktadır (4). Buradan

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Medipol Üniversitesi, haker.eberlikose@ankamedipol.edu.tr

liştirilmesi açısından çok önemlidir. Orofasiyal ağrı tedavisinde günümüzde uygulanan ve yeni uygulanmaya başlanmış terapilerin etkilerinin değerlendirilebilmesi için daha çok randomize kontrollü klinik çalışma yapılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Svensson P. Pain mechanisms in myogenous temporomandibular disorders. *Pain Forum*. 1997; 6(3):158-165. doi: 10.1016/S1082-3174(97)70010-2
2. Krogstad BS, Jokstad A, Dahl BL, et al. The reporting of pain, somatic complaints, and anxiety in a group of patients with TMD before and 2 years after treatment: sex differences. *Journal of orofacial Pain*. 1996;10(3):263-9.
3. Gibbins S, Stevens B, Hodnett E, et al. Efficacy and safety of sucrose for procedural pain relief in preterm and term neonates. *Nursing research*. 2002;51(6):375-82. doi:10.1097/00006199-200211000-00005.
4. Demiralp AS, Demiralp S, Ed. Cahit Üçok, Ed. Ayşegül M. Tüzüner Öncül. *Diş Hekimliğinde Anestezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 2013.p. 9-53.
5. Ceyhan D, Güleç MS. Postoperatif ağrı sadece nosiseptif ağrı mıdır? *Ağrı*. 2010;22(2):47-52.
6. Moana-Filho EJ, Babiloni AH, Theis-Mahon NR. Endogenous pain modulation in chronic orofacial pain: a systematic review and meta-analysis. *Pain*. 2018;159(8):1441-55. doi: 10.1097/j.pain.0000000000001263.
7. Okeson JP. The classification of orofacial pains. *Oral and maxillofacial surgery clinics of North America*. 2008;20(2):133-44. doi:10.1016/j.coms.2007.12.009.
8. Çöçelli LP, Bacaksız BD, Owayolu N. Ağrı Tedavisinde Hemşirenin Rolü. *Gaziantep Tıp Dergisi*. 2008;14:53-58.
9. Aydın ON. Ağrı ve ağrı mekanizmalarına güncel bakış. Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2002; 3(2), 37-48.
10. Dworkin RH, Backonja M, Rowbotham MC, et al. Advances in neuropathic pain: diagnosis, mechanisms, and treatment recommendations. *Archives of neurology*. 2003;60(11):1524-34. doi: 10.1001/archneur.60.11.1524.
11. Woolf CJ, Mannion RJ. Neuropathic pain: aetiology, symptoms, mechanisms, and management. *The lancet*. 1999;353(9168):1959-64. doi: 10.1016/S0140-6736(99)01307-0.
12. Finnerup NB, Otto M, McQuay H, et al. Algorithm for neuropathic pain treatment: an evidence based proposal. *Pain*. 2005;118(3):289-305. doi: 10.1016/j.pain.2005.08.013.
13. Siqueira JTTd, Lin HC, Nasri C, et al. Clinical study of patients with persistent orofacial pain. *Arquivos de neuro-psiquiatria*. 2004;62(4):988-96. doi:10.1590/0004-282x20200003
14. Aggarwal V. The classification and differential diagnosis of orofacial pain. *Expert Review of Neurotherapeutics*. 2012; 12(5): 569-76. doi: 10.1586/ern.12.40.
15. Rantala MA, Ahlberg J, Suvinin TI, et al. Temporomandibular joint related painless symptoms, orofacial pain, neck pain, headache, and psychosocial factors among non-patients. *Acta Odontologica Scandinavica*. 2003;61(4):217-22.
16. Koç C. *Kulak burun boğaz hastalıkları ve baş-boyun cerrahisi*. 3. Basım. Ankara: Güneş Tıp Kitabevi; 2013.p.89-126.
17. Ciancaglioni R, Gherlone EF, Radaelli G. The relationship of bruxism with craniofacial pain and symptoms from the masticatory system in the adult population. *Journal of oral rehabilitation*. 2001;28(9):842-8.

Güncel Ağız, Diş, Çene Cerrahisi Çalışmaları

18. Türker M, Yücetaş Ş. Ağız, diş, çene hastalıkları ve cerrahisi. 3. Basım. Ankara: Atlas Kitapçılık; 1997.p.79-180.
19. Abdalla-Aslan R, Beniel R, Sharav Y, et al. Characterization of pain originating from oral mucosal lesions. *Oral surgery, oral medicine, oral pathology and oral radiology*. 2016;121(3):255-61.
20. Shinal RM, Fillingim RB. Overview of orofacial pain: epidemiology and gender differences in orofacial pain. *Dental Clinics*. 2007;51(1):1-18. doi: 10.1016/j.cden.2006.09.004.
21. Shephard MK, MacGregor EA, Zakrzewska JM. Orofacial pain: a guide for the headache physician. *Headache: The Journal of Head and Face Pain*. 2014;54(1):22-39. doi: 10.1111/head.12272.
22. Schmitter M, Kares-Vrincianu A, Kares H, et al. Sleep-associated aspects of myofascial pain in the orofacial area among Temporomandibular Disorder patients and controls. *Sleep medicine*. 2015;16(9):1056-61.23.
23. Cao Y, Zhang W, Yap AUJ, et al. Clinical characteristics of lateral pterygoid myospasm: a retrospective study of 18 patients. *Oral surgery, oral medicine, oral pathology and oral radiology*. 2012;113(6):762-5. doi: 10.1016/j.oooo.2011.11.010
24. Okeson JP. *Management of temporomandibular disorders and occlusion*.8th edition.China: Elsevier Health Sciences; 2014.p 260-410.
25. Saawarn N, Nair PP, Siddiqui SN, et al. Effectiveness of transcutaneous electrical nerve stimulation to relieve the tensed masticatory muscle: A retrospective study. *Indian Journal of Multidisciplinary Dentistry*. 2016;6(2):68. doi: 10.4103/2229-6360.197746
26. Goldenberg DL, Burckhardt C, Crofford L. Management of fibromyalgia syndrome. *Jama*. 2004;292(19):2388-95.
27. Handley N. Local anaesthesia in dentistry. *British Dental Journal*. 2010;209(10):537-. doi:10.1038/sj.bdj.2010.1076
28. Vranceanu A-M, Shaefer JR, Saadi AF, et al. The relaxation response resiliency enhancement program in the management of chronic refractory temporomandibular joint disorder: results from a pilot study. *Journal of musculoskeletal pain*. 2013;21(3):224-30. doi:10.3109/10582452.2013.827289.
29. Romero-Reyes M, Uyanik JM. Orofacial pain management: current perspectives. *Journal of pain research*. 2014;7:99-115. doi:10.2147/JPR.S37593
30. Lundh H, Westesson P-L, Kopp S, et al. Anterior repositioning splint in the treatment of temporomandibular joints with reciprocal clicking: comparison with a flat occlusal splint and an untreated control group. *Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology*. 1985;60(2):131-6. doi: 10.1016/0030-4220(85)90280-4.
31. Gencer ZK, Özkiriş M, Okur A, et al. A comparative study on the impact of intra-articular injections of hyaluronic acid, tenoxicam and betametazon on the relief of temporomandibular joint disorder complaints. *Journal of Cranio-Maxillofacial Surgery*. 2014;42(7):1117-21. doi:10.1016/j.jcms.2014.01.041
32. Gaul C, Sandor P, Galli U, et al. Orofacial migraine. *Cephalgia*. 2007;27(8):950-2. doi: 10.1111/j.1468-2982.2008.01576.x
33. Franco AL, Goncalves DA, Castanharo SM, et al. Migraine is the most prevalent primary headache in individuals with temporomandibular disorders. *Journal of orofacial pain*. 2010;24(3):287. doi: 10.1590/0004-282X20150145
34. Eller M, Goadsby P. Trigeminal autonomic cephalalgias. *Oral diseases*. 2016;22(1):1-8. doi:10.1111/odi.12263
35. Lin C-s. Brain signature of chronic orofacial pain: a systematic review and meta-analysis on neuroimaging research of trigeminal neuropathic pain and temporomandibular joint disorders. *PloS one*. 2014;9(4):e94300.

Güncel Ağız, Diş, Çene Cerrahisi Çalışmaları

36. Cruccu G, Finnerup NB, Jensen TS, et al. Trigeminal neuralgia New classification and diagnostic grading for practice and research. *Neurology*. 2016;87(2):220-8. doi: 10.1212/WNL.0000000000002840.
37. Balasubramaniam R, Klasser GD. Orofacial pain syndromes: evaluation and management. *Medical Clinics of North America*. 2014;98(6):1385-405. doi: 10.1016/j.mcna.2014.08.007.
38. Zakrzewska J. Trigeminal neuralgia and glossopharyngeal neuralgia. *BMJ Clinical Evidence*. 2014; 2014: 1207.
39. Cruccu G, Gronseth G, Alksne J, et al. AAN-EFNS guidelines on trigeminal neuralgia management. *European Journal of Neurology*. 2008;15(10):1013-28. doi: 10.1111/j.1468-1331.2008.02185.x.
40. Homeida L, Elmuradi S, Sollecito TP, et al. Synchronous presentation of trigeminal, glossopharyngeal and geniculate neuralgias in a single patient. *Oral surgery, oral medicine, oral pathology and oral radiology*. 2016;121(6):626-8. doi: 10.1016/j.foortstert.2007.08.051.
41. Katusic S, Beard CM, Bergstralh E, et al. Incidence and clinical features of trigeminal neuralgia, Rochester, Minnesota, 1945–1984. *Annals of neurology*. 1990;27(1):89-95.
42. Tang I, Freeman S, Kontorinis G et al. Geniculate neuralgia: a systematic review. *The Journal of Laryngology & Otology*. 2014;128(05):394-9. doi: 10.1017/S0022215114000802
43. Wu J-P, Liu H, An J-X, et al. Three Cases of Idiopathic Superior Laryngeal Neuralgia Treated by Superior Laryngeal Nerve Block under Ultrasound Guidance. *Chinese Medical Journal*. 2016;129(16):2007. doi:10.1371/journal.pone.0241834.
44. Forbes HJ, Thomas SL, Smeeth L, et al. A systematic review and meta-analysis of risk factors for postherpetic neuralgia. *Pain*. 2016;157(1):30. doi: 10.1097/j.pain.0000000000000307
45. Vickers ER, Cousins MJ, Walker S, et al. Analysis of 50 patients with atypical odontalgia: a preliminary report on pharmacological procedures for diagnosis and treatment. *Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology, Oral Radiology, and Endodontology*. 1998;85(1):24-32. doi:10.1016/S1079-2104(98)90393-6
46. Melis M, Lobo SL, Ceneviz C, et al. Atypical odontalgia: a review of the literature. *Headache: the journal of head and face pain*. 2003;43(10):1060-74.
47. Kieu P, Chandran S. Post-Herpetic Neuralgia. Sackheim K (ed.) in *Pain Management and Palliative Care*. New York: Springer; 2015.p. 125-30. doi.org/10.1007/978-1-4939-2462-2_18